

Владимир Кецмановић
Дејан Стојиљковић

Д В А О Р Л А

Илустровао Драган Пауновић

■ Laguna ■

САДРЖАЈ

Сенке и камен	9
Завет тиранину	16
Успон	21
Ромејски мачеви и турске сабље	24
И претвори славу њихову у пустош...	28
Немирне године	32
Студеница	36
Ново доба	41
Барбароса	46
Као злато у ватри	52
Фреске и небо	57
Чопор на месечини	63
О ауторима	69

Овај живот је сенка и сан.

Растко Немањић (монах Сава): Житије Светог Симеона Немање

СЕНИ И КАМЕН

е, није личила на Равијојлу више од других у којима је покушавао да је нађе.

Као и увек, био је то само покрет, њихање бокова, осмех који би преле-тео преко девојачког лица, бедро које би блеснуло на пролећном сунцу, груди које би се затресле под доламом, очи које би севнуле између јагодица...

Као и увек, био је то само трен који је оживео вечност његове чежње. И чежња која је саздавала привид.

Привид би распламсао пожуду.

А пожуда господара, великог жупана Немање, морала је бити утажена.

Док лежи на леденој стени, у тмини ромејске тамнице, он, велики жупан претворен у роба, не може да се сети чак ни шта га је на трен привукло тој себарској кћери.

Бедра, груди, очи? Дугачки танки прсти? Глежањ босе ноге који је провирио испод сукње?

Није јој се сећао ни стаса ни лика.

Сећао се само како је, када је приметил да је гледа, смерно спустила поглед.

И дрско се осмехнула.

Али, ни тог се осмеха није сећао.

Сећао се само пожуде, која га овде, у самици, испуњава бескрајним стидом.

И сопственог, од пожуде промуклог гласа, којим је саопштио како иде да

обиђе војску и како ће се вратити до вечери следећег дана.

А онда је изговорио:

„Тада ми је доведите.“

Сећао се монаха који су, чувши те речи, од стида сличног ономе који му сада пече душу, немоћно погнули главе. Војника из његове гарде који су полетно, саучеснички климнули главама, спремни да полете на сваки господарев миг. И Никите, његовог учитеља и оданог роба, који је, погледавши монахе, немоћно слегнуо раменима.

Тако је велики жупан Немања Завидовић, у жеку грађења Ђурђевих Ступова, које је подизао у знак захвалности Господу и његовом витезу Светом Ђорђу, одлучивши да обљуби једну од девојака које су зидарима доносиле храну, по ко зна који пут одабрао пут греха.

Мрачна је била колиба у којој је, када би дошао да обиђе грађевину, обично коначио — мрачнија чак и од ове ромејске пећине у којој намеравају да му охладе кости.

Није дозволио да се распали огњи-

ште јер није желео да јој види лице, као што никада није гледао лица наложница у којима је, као у медовини, гасио своју муку.

Чуо је, а није видео да је ушла у избу.

Када јој је осетио дах и када ју је додирнуо, није пустила ни гласа.

Није проговорила ни када ју је дограбио, кад јој је стргао мараму и хаљине, ни када ју је, као од мајке рођену, оборио у постељу и предао се сласти њеног тела.

Памтио је да су јој груди биле претиле, као код зреле жене, и да је мирисала зрело — ни налик његовој небеској вили, а опет познато и блиско, као што су му познате биле властита земаљска несрећа и срећа, и властити дом.

Осим уздаха, огласила се само једним жецајем, тако тихим да није био начисто је ли имао полегушу која глуми девицу или девицу која се стиди сопственог бола.

Није проговорила ни када јој је — пошто је по не зна који пут задовољио тело не успевши да задовољи душу — на-

ложио да иде. Ни када јој је, пошто се обукла и кренула у ноћ, на длан спустио дукат, знак господарева милости и залог себарске ћутње.

Запамтио је презрив осмех који му је искривио лице када је, следећег јутра, угледао постељу белу као снег, без иједног трага крви.

А вероватно не би памтио ништа од тога, већ би се у његовом сећању и ова изгубила у мноштву других сличних ноћи и жена за једну ноћ, вероватно би се и питање откуд необична огрлица коју је истог јутра опазио бачену преко чирака крај постеље, а које га је опседало до вечери, заувек повукло пред толиким другим, тежим питањима — да пола године касније није доживео чудо које ће му заувек променити и овоземаљски и оноземаљски живот.

Исцрпљен од градње и од власти, уморан од јаве и од снова, одлучио је тада да се, после месеци и месеци избивања, одмори у свом двору, крај синова и њихове мајке.

Када је стигао, у њему се порваше

туга и радост, кајање и понос — једва је препознао Вукана, који је израстао као из воде, и Стефана, који је од детета постао дечак.

Приметио је да се Ана — иако то силном свилом и кадифом покушава да прикрије — добрано угојила, да јој се дугуљасто лице разлило у месец, и да јој је набрекао донедавно оштар нос.

Зачудо, ти знаци зрелости, и наговештаји старења, у њему пробудише давно уснулу жељу.

Једва је дочекао да падне ноћ и да јој наложи да га чека у својим одајама.

Чекала га је у мраку, као и увек када би јој долазио.

Није му била потребна светлост да пређе познат пут од врата до њене постеље, да је пронађе, наслоњену на јастуке, и да јој скине ноћну хаљину.

Када јој је свилу спустио до лаката, испод мириса који је призивао рузмарин и шафран, а који се плаћао сувим златом, препознао је онај познати мирис који га је подсећао на сопствени усуд.

Док су му руке прелазиле преко њених

као мешине великих и као камење твр-
дих груди, покушавао је да се присети
када је то сличан мирис осетио изван
својих двора, и да ли га је ћутио на јави
или у сну.

У жару битке и на престолу, у постељи
и на тамничком камену, у манастир-
ском конаку и у цркви — док буде жив, а
можда и пошто пређе међу овога и оног
света, велики жупан Немања сећаће се
трена у ком се питао да ли му се приви-
ђа или су груди његове супруге, у народу
поштоване господарице Ане, за безма-
ло годину дана колико је прошло откако
их није додирнуо, нарасле више него оба
њихова сина.

И следећег трена, у ком му је леђа
облио леден зној а утробу пробио бол
оштрији од најоштријег угарског, мле-
тачког или ромејског мача — спусти-
вши длан са Аниних груди, напипао је
велик, бременит трбух!

Скочио је из постеље као да га је у њој
ујела змија. Пре је одлетео него што је
отрчао до врата одаје, крај којих је био
ослонио мач.

Исукао га је из корица.

Пре је долетео него дотрчао до посте-
ље, и већ је био замахнуо, спреман да
га свом силином зарије тамо где ју је
оставио, када се, на другој страни одаје,
упали свећа.

Обасјала је набрекле груди и стомак
трудне жене која је нага стајала у углу
крај постеље, и њене преплашене, под-
млађене очи.

Обасјала је Анину руку пружену пре-
ма мужу и господару, и дукат на њеном
длану.

„Ево твог дара, господару“, рекла је
гласом који је дрхтао. „Јеси ли ти сачу-
вао мој?“

Памтиће сопствени глас, који се тру-
дио да буде бездушан и строг, а који ни-
је успевао да прикрије чуђење, и који је
успео да изговори само једну реч:

„Дар?“

„Огрлица са крстом из Никеје“, из-
говорила је сигурније, осетивши да га
напушта непромишљен гнев. „Тамо где
сам рођена, верују да штити од греха.“

Спустио је мач на под, узео је у наручје и положио у постељу.

Спустио је главу на њен стомак.

Лежао је тако, данима, ослушкујући покрете потомка који се у мајчиној утроби једнако ритало.

Напуштао је ту постељу тек када је морао, јер су то налагале владарске обавезе.

Али се, чим би обавио што се обавити имало, враћао да вреба покрете свога најмлађег сина.

Никада је није упитао о ономе у шта је сада био сигуран — како је игуман Серафим, Анин исповедник, којег је он, Немања, понекад називао њеном задушном бабом, у дослуху с монасима који су оног дана крај Ђурђевих Ступова сазнали шта се спрема, обавестио своје духовно чедо и своју господарицу, и како су на брзину сковали план.

Огрлица са крстом из Никеје остала је у његовој врећици с дукатима, као што је његов дукат место нашао у Анастасијиним ковчегу с накитом.

И никада више није потражио другу

поред те жене, крај које је, све до Растковог рођења, чинио оно што није док је на путу био Вукан, његов првенац, ни Стефан, другорођени син — ослушкивао је и као бабица чекао тренутак у ком ће дете угледати светло дана.

А када се Растко родио и када је угледао његове очи, морао је да спусти главу да два старија сина не би приметила поглед какав њима никада није подарио, пре него што је лице прекрио рукама да ни синови ни жена, ни бабице ни попови, па чак ни то дојенче које су му спустили у наручје, не би видели великог жупана како, па макар и од радости, као жена плаче.

Расткове очи биле су очи његовог оца Завиде, али не онакве какве је гледао док је овај био жив, него онакве какве је препознао у тужноме погледу вука.

А ипак, нису биле тужне.

Биле су то очи којима није требала туга да би ономе ко их погледа натерале сузе на осмехнуто лице. Очи које нису морале да се преселе на онај свет да би из њих проговорила небеска доброта.

Расткове очи биле су очи које памте свет из ког су стигле.

И оне, само оне могу да продру у ову ромејску тамницу без прозора и дана, у којој нема ни Завиде ни Светог Георгија јер нема сунца и нема погледа.

Само оне му нису дале да полуди у тим оковима што му нису допуштали да се макне, у тој леденој тмини у којој нема ни дана ни ноћи, ни корака ни године ни века.

Само оне давале су му снагу да сваки пут када чује шкрипу тамничких врата, кораке тамничара и удар металних посуда са храном и водом, спуштених на стену крај његових ногу, из груди пусти заборављен глас да би, по сам Господ зна који пут, поновио како василевса Манојла преклиње да га пусти преда се, и чује шта има да му каже.

А када су се, једног дана, ако је и даље било дана, пошто су се зачули шкрипа тамничких врата и кораци, уместо посуде крај његових ногу, на његове ноге спустиле руке које су га ослободиле

окова — само су Расткове очи могле да му помогну да, макар уз помоћ стражара, помери обамрле ноге, придигне се и крене у сусрет светлости која ће га заслепети до несносног бола.

А тај ће бол, опет, само захваљујући Растковим, његове очи успети да поднесу.